

Bc. Jaroslav Endrle, Diplomová práce: „Filosofické možnosti otázky po osobní identitě“.

Oponentský posudek

Autor nám představuje pojednání o pojetí osobní identity. Práce má dva hlavní cíle: za prvé je tu negativní cíl, v jehož rámci autor nabízí velmi širokou kritiku přístupů k osobní identitě v tradici, „která počíná Johnem Lockem a končí v současné analytické filozofii“ (str. 9). Tento kritický cíl je přítomný hlavně v první části nazvané „Diskurz o osobní identitě“, ale ve fragmentované podobě i na jiných místech včetně poslední, třetí části. V souvislosti s touto kritikou, má autor druhý cíl, jímž je nabídnout své vlastní stanovisko, které je představeno hlavně ve druhé a třetí části. Autorovo stanovisko je druhem funkcionalistického fyzikalismu, a práce se tak rovněž týká obecných problémů ve filosofii myslí, včetně vztahu mezi myslí a tělem a povahy vědomí a sebevědomí.

V kritické části práce je autorův terč nejasně konstruován. Autor se nesoustřeďuje na podání teorie osobní identity u jednoho autora či v jednom textu, ale chce popsat údajné předpoklady celé tradice filosofů a textů s občasnými odkazy na různé příklady. Tato tradice, podle autora, sdílí tři základní předpoklady. V poznámce pod čarou ale pak autor uznává, že tyto předpoklady „nesdílí každý“ myslitel v kritizované tradici. To vede k otázce, zda vůbec existuje jednotný terč uvedené kritiky.

V souvislosti s významnou rolí Locka v této kritizované tradici je především velkou otázkou, zda Lockova teorie osobní identity je vskutku „ontologická koncepce“ ve smyslu autora, a tím pádem jestli patří ke skupině přístupů, kterou autor chce kritizovat. Lockova teorie vychází z myšlenky, že nemůžeme mluvit o identitě bez ideje či pojmu dané věci. Píše: „Máme-li [identitu] chápat a posuzovat správně, musíme uvážit, jakou ideu slovo uplatněné představuje; je totiž jedna věc být touž substancí, jiná věc být tímž člověkem a třetí věc být touž osobou, pakliže osoba, člověk, substance jsou tři jména představující tři rozdílné ideje; neboť takovou, jakou je idea příslušející k onomu jménu, musí být rovně identita.“ (E. II.xxviii.7). Ve světle této teze Nicholas Jolley píše, že podle Lockeova „the identity conditions for individuals are systematically determined by the sortal or specific concepts under which the individual falls“ (*Locke: His Philosophical Thought*, str. 103). Jinak řečeno, identita je pro Locka relativní vůči pojmu a zdá se, že Locke tedy nabízí – podle terminologie autora – „epistemické pojetí identity“. Autor to kupodivu v poznámce pod čarou na str. 27 jaksí uznává. Zřejmě tedy hlavní představitel tradice nesdílí první předpoklad, který údajně tuto tradici charakterizuje.

Termín „dualismus“ je v práci používán s velkou volností. Autor by mohl při obhajobě vysvětlit, co tento termín přesně znamená a zda jeho používání termínu pokrývá i aspektový dualismus, dualismus vlastností atd.

V poslední části práce autor mluví o tradici, která vychází z Locka, jakoby by předpokládala substanciální dualismus. „Tímto jsme tedy zpochybnili možnost existence vědomí bez něčeho, co jej realizuje a tím i Lockovu teorii, stavící identitu osoby na identitě vědomí a jen vědomí“ (str. 101). Je ale otázka, zda Locke je dualista v tomto smyslu a zda opravdu předpokládá, že vědomí může existovat bez tělesného základu („bez něčeho, co jej realizuje“). Citáty z Locka by tu jistě pomohly. Standardní čtení zní, že Locke je dualista atributů či vlastností (*property dualist*). Je sice pravda, že Locke mluví o situacích, kdy se totéž vědomí vyskytuje v různých časech a v různých tělech. Je ale otázka, zda Locke v těchto pasážích nechce nabízet *reductio ad absurdum* právě hypotézy substanciálnosti duše. Navíc tyto případy by nedokázaly, že vědomí či mysl mohou subsistovat oddělené od těla, jak se domnívá substanciální dualista.

Autorův pozitivní cíl je dokazovat, že funkcionalismus platí a že tradiční pojem vědomí je lidový pojem (*concept in folk theory*) a není smysluplný v rámci opravdové vědecké teorie. Autor zavádí mnoho svých vlastních technických termínů včetně „realizace“, „aktualizace“, „konfigurace“, „simulovaný modus“, „reálný modus“, „druhá úroveň konceptuálního systému“ atd (str. 31-52). V každém případě stipuluje definice těchto termínů a tím popisuje schéma svého funkcionalistického přístupu. Pak používá tento terminologický aparát k tomu, aby dospěl k zásadním závěrům ohledně mysli a mentální sféry. Hlavními rysy jeho systému jsou konceptuální holismus a funkcionalistické charakterizace mentálních vlastností.

Pozitivní teorie, kterou autor nabízí, má vnitřní koherenci a je rozvinutá s velkým elánem a systematičností. Autor dokazuje poměrně širokou znalost literatury. Nabízí i spoustu zajímavých postřehů, včetně pozoruhodné interpretace známých případů, v nichž šimpanzi reagují na zrcadlo, jakoby měli schopnost sebevědomí. Jak autor přesvědčivě tvrdí, „vše co se zde prokazuje, je to, že šimpanz ví o svém těle jako o svém“ (str. 98).

Teorie a její prezentace má ale značné nedostatky. Hlavním problémem je, že pokud čtenář neakceptuje relevanci a vhodnost zavedených termínů, celá na nich založená teorie nebude přesvědčivá a závěry, které chce autor dokazovat, nebudou přijatelné. Autor píše, že

Na rozdíl od termínů „mysl“ a „vědomí“ jsou termíny „konceptuální systém“ a „aktuální stav konceptuálního systému“ součástí systému a mají v tomto determinovanější význam. Lze s nimi tedy lépe pracovat. (str. 46)

Je ale otázka, zda autor nestaví svůj vlastní systém uzavřený do sebe tak, že pak neodpovídá základním rysům naší zkušenosti. Možná je „lépe pracovat“ s pojmem „aktuální stav konceptuálního systému“ než s „lidovým“ pojmem vědomí. Když ale autor píše, „Že v jednom těle může být jen jedno vědomí, jeden aktuální stav konceptuálního systému, a že toto vědomí je vždy jednotné, je v naší teorii analytický poznatek“, je otázka, zda to není nevýhoda. Vypadá to tak, že apriorně vylučuje důležité jevy, jako jsou nevědomí a předvědomí.

Autor by měl při obhajobě definovat svůj podstatný pojem 'organismus'. Tento pojem není v rámci funkcionalistického přístupu vůbec snadné vymezit. Je například otázka, zda organismus má jasné hranice (viz Andy Clark a *extended mind theory* nebo Richard Dawkins a *the extended phenotype*) a zda individuace organismu nebude stejně problematická jako individuace osoby.

Autor má sklon k občasným dogmatickým tvrzením. Tvrdí například, že „nemám ani nejmenší pochybnost, že je možné takového robota [se sebevědomím] stvořit“ (str. 112 poznámka). Mohl by vysvětlit odkud má tuto jistotu a proč považuje takového robota za organismus?

Celkově má práce významné pozitivum v tom, že je jednotná a dokazuje velkou systematickostí. Má ale i různé, výše uvedené nedostatky.

Navrhuji práci k přijetí a doporučuji známku velmi dobře.

James Hill, V Praze, 30. 8. 16.